

DANMARKS BEDSTE RENOVERING

INDHOLD

Forord	3
Fra 179 til 6 eksempler	4
Vigerstev Allés skole	8
Konstabelskolen	14
Magisterparken	20
Højbro Plads	26
Kedelbygningen	32
Ringkøbing Svømmehal	38
Specialprisen: Skjern Å.....	46
Herning bibliotek: Prisen er et kæmpe skulderklap	52

DANMARKS BEDSTE RENOVERING KÅRES FOR 4. GANG

For fjerde gang uddeler vi i år RENOVER prisen til et renoveringsprojekt i særklasse. Et projekt, der er så godt og forbilledligt, at det fortjener at kunne pryde sig med titlen som Danmarks bedste renovering.

Lige siden vi uddelte RENOVER prisen første gang i 2013, har det været vores ambition at give renovering den anerkendelse og synlighed, som den fortjener. Den ambition holder stadig ved. Og vores måde at imødekomme den på er ved at indhente de allerbedste eksempler fra hele Danmark, så de kan inspirere til endnu flere og bedre renoveringer.

Selvom vi ikke helt er i mål endnu, er vi godt på vej. Vi har fået indsamlet mange gode eksempler, som vi alle kan lade os inspirere af. I denne publikation

kan du læse om seks af dem. Her har vi samlet de seks projekter, som ud af en pulje på 179 projekter er blevet udvalgt og nomineret til RENOVER prisen 2016. Alle seks projekter opfylder alle de kriterier, der kendetegner godt og eksemplarisk renoveringsarbejde, men de har også hver især deres egne unikke spidskompetencer. Og så har vi lige et projekt yderligere med. For andet år i træk uddeler vi nemlig også en specialpris til et projekt, som fortjener anerkendelse for et bemærkelsesværdigt lokalt initiativ og samarbejde.

Til sidst vil vi bare sige tak for de rekordmange indstillinger til årets pris. Og ikke mindst tillykke til de nominerede projekter – og et stort tillykke til vinderen af RENOVER prisen 2016.

God læselyst.

Anne Skovbro
Filantropidirektør, Realdania

Lars Axelsen
Adm. direktør, GI

FRA 179 INDSTILLINGER TIL 6 NOMINEREDE PROJEKTER

FIRE SKRIDT MOD DANMARKS BEDSTE RENOVERING

1. Indstillinger

Fra 1. januar til 10. marts indstiller alle, der har lyst, renoveringsprojekter til RENOVER prisen. Det bliver til ikke mindre 179 indstillinger i 2016.

2. Nominering

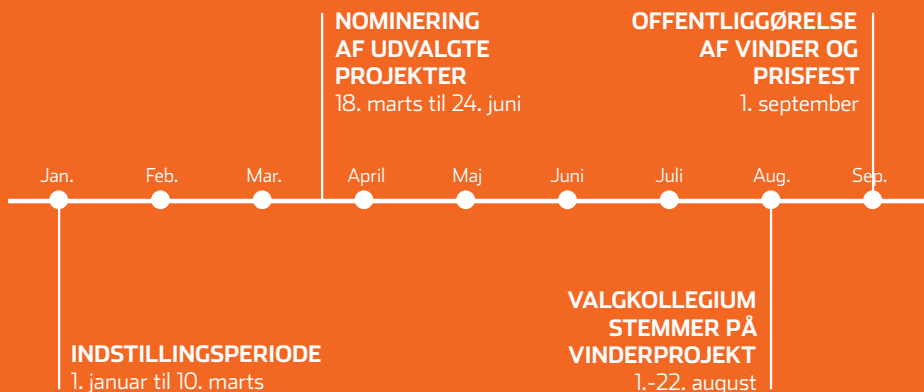
Efter indstillingsperioden tager nomineringsudvalget fat på det omfattende arbejde med at vurdere de indstillede projekter. Prisens syv nomineringskriterier, interviews og analyser fra SBI og advokatfirmaet Molt Wengel ligger til grund for nomineringsudvalgets seks nomineringer, der bliver offentliggjort 24. juni 2016.

3. Afstemning

Et valgkollegium af knap 70 repræsentanter fra byggebranchen får i august mulighed for at stemme på deres favorit blandt de nominerede. Vinderen er det projekt, der får flest stemmer.

4. Kåring

Energi-, forsynings- og klimaminister Lars Christian Lilleholt uddeler RENOVER prisen 2016 på Langelinie Pavillonen i København den 1. september 2016.

NOMINERINGSUDVALGET

GØSTA KNUDSEN er formand for udvalget. Han har tidligere været rektor for Arkitektskolen i Aarhus, rektor for Danmarks Designskole og stadsarkitekt i Aarhus Kommune. Gøsta Knudsen er uddannet murer, konstruktør og arkitekt. I udvalget er han primært repræsentant for den arkitektfaglige viden.

TORBEN ESBENSEN repræsenterer den ingeniørfaglige viden i udvalget. Han er civilingeniør i DEM & Esbensen Rådgivende Ingeniører A/S. Firmaet har specialiseret sig i energi, indeklima og bæredygtigt byggeri og har en global kundeportefølje. Torben Esbensen er uddannet konstruktionsingeniør.

KAREN MOSBECH er administrerende direktør i Freja Ejendomme. Freja Ejendomme udvikler og sælger statens ejendomme med fokus på, at værdiforøgelse og nettogevinst går hånd i hånd med samfundshensyn, arkitektur og bæredygtighed. Karen Mosbech har tidligere været direktør i Københavns Ejendomme og chef i Slots- og Ejendomsstyrelsen, og hun er uddannet arkitekt.

HENRIK MIELKE repræsenterer de udførende fag i udvalget. Han er direktør i Enemærke & Petersen, en entreprenørvirksomhed med flere end 500 ansatte. Enemærke & Petersen varetager alle former for entreprenøropgaver, herunder renovering. Henrik Mielke er uddannet murer og ingeniør.

DE SYV NOMINERINGSKRITERIER

Nomineringsudvalget indstillede de seks nominerede projekter på baggrund af følgende syv kriterier.

Eksempelværdi

RENOVER prisen gives til projekter, der har potentiale til at udvikle renovering som en estimeret faglig disciplin, og som gennem sine konkrete resultater kan inspirere til efterfølgelse.

Energikrav og bæredygtighed

RENOVER prisen gives til projekter, der i konkret daglig brug leverer væsentlige energibesparelser ved hjælp af tiltag, som er afstemt byggeriets funktion og indeklima samt projekter, der på anden måde bidrager til bæredygtig praksis.

Samarbejde

RENOVER prisen gives til projekter, hvor et godt samarbejde mellem bygherre, brugere, byggeriets parter og de lokale myndigheder har givet eksemplariske resultater til efterfølgelse i byggeriets praksis.

Brugskvalitet

RENOVER prisen gives til projekter, der fungerer godt i praksis og vurderes positivt af brugerne.

Bidrag til omgivelser

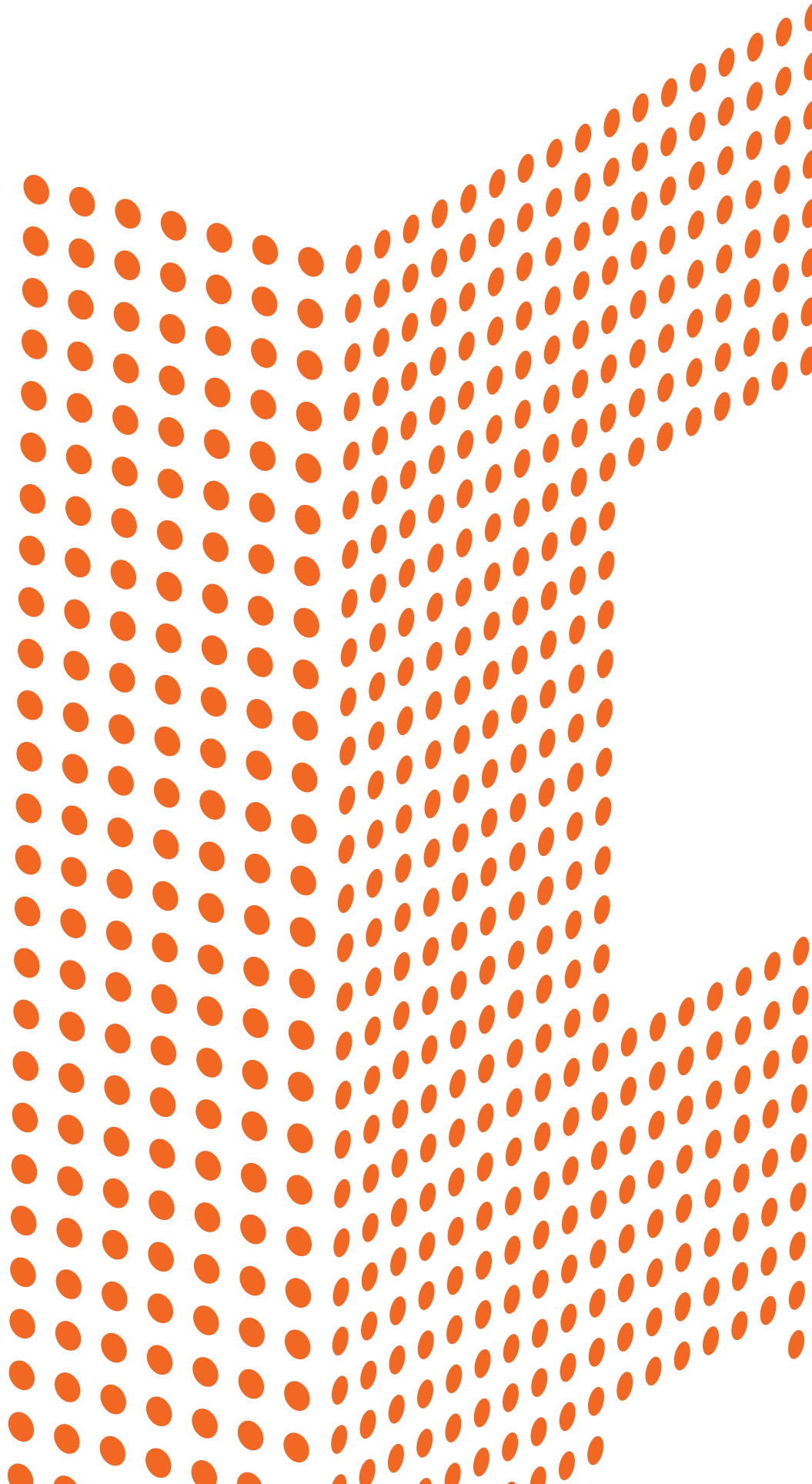
RENOVER prisen gives til projekter, der bidrager positivt til omgivelsernes sociale, arkitektoniske og oplevelsesmæssige kvaliteter.

Økonomi og værdiforøgelse

RENOVER prisen gives til projekter, hvor resultaterne – materielle som immaterielle – skaber øget værdi for bygningens ejer.

Udførelseskvalitet

RENOVER prisen gives til projekter, hvor håndværk, ingeniørtekniske ydelser og arkitektur er udført på et højt fagligt niveau.

DE NOMINEREDE

VIGERSLEV ALLÉS SKOLE

SKOLEN VISKER TAVLEN REN

- NY INDRETNING GIVER BEDRE INDLÆRING

Anvendelse En byskole med mere end 100 år på bagen har fået bedre indeklima og mere bevægelse i
Institution skoledagen. Det har medført lærere uden hovedpine og glidere elever.

Bygherre
Byggeri København,
Københavns Kommune

Vigerslev Allés Skole i Valby blev opført i 1910. De bevaringsværdige skolebygninger var efterhånden blevet så nedslidte, at der var behov for en omfattende renovering.

er et nyt læringscenter og bibliotek blevet skolens centrale kraft. De gamle sale er åbnet med flere vinduer, der har skabt kig igennem bygningen, så hele skolegården nu opfattes som et sammenhængende uderum.

Totalrådgiver + Arkitekt
Nøhr & Sigsgaard

"Tidligere skulle man have jakke på, hvis man sad ved vinduet, fordi det trak ind, og luftkvalitet og akustik var så dårlig, at både lærere og elever fik ondt i hovedet. Renoveringen har forbedret indeklimaet og givet mere indlæringsparate elever. Den har også betydet, at vi lettere kan fastholde lærerne og rekruttere nye," fortæller souschef Jakob Buchvald Hansen.

Cool kulturarv

"Skolen er bygget godt og holdbart, og vi har fået nogle rigtig gode nye ting ud af de gamle, slidte bygninger. Det er ti gange lettere at renovere, hvis man bare fjerner al indmaden, men vi har valgt at bevare de gamle detaljer, fordi det fortæller en fin historie," fortæller Berit Thorup.

Ingeniør
Esbensen + Sloth Møller

Uderum
1:1 Landskab

Farvegrafiker
Caroline Krag

Hovedentreprenør
Enemærke & Pedersen

Ny luft i gamle skorstene

Det har krævet særlig omhu at etablere ventilation med respekt for de bevaringsværdige bygninger.

"Det er ti gange lettere at renovere, hvis man bare fjerner al indmaden, men vi har valgt at bevare de gamle detaljer, fordi det fortæller en fin historie."

Berit Thorup, arkitekt

Renoveringen omfatter også en bygning fra 1970'erne, der rummede teatersal og svømmehal. Bassinet er nu tømt for vand og genopstået som et fælles, kreativt fagområde.

Realiseret
2015

"For at undgå et stort ventilationsanlæg på taget og synlige kanaler i rummene fandt vi på at udnytte de oprindelige skorstene. De er nu foret og rummer alle ventilationskanalerne. Det var meget projekteringstid og var mere besværligt, men alle er stolte af den nænsomme løsning," fortæller arkitekt Berit Thorup.

"De gamle kalksandstensvægge og et relief i typisk 1970'er-stil har vi bevaret. Da det var en svømmehal, syntes alle, at relieffet skulle fjernes, men i dag, hvor det indgår i en ny kontekst i det nye træværksted, er de fleste glade for, at det er bevaret," fortæller Berit Thorup.

Beliggenhed
Vigerslev Allé 108, 2500 Valby

Areal
5.001 - 20.000 m²

Fælles forbindelser

De oprindelige korridorer er bygget om og indrettet med toiletter og med små nicher, der appellerer til andre typer samarbejde end i klasselokalerne. Nye glas- og foldevægge sørger for, at der er større sammenhæng end før, både fysisk og visuelt.

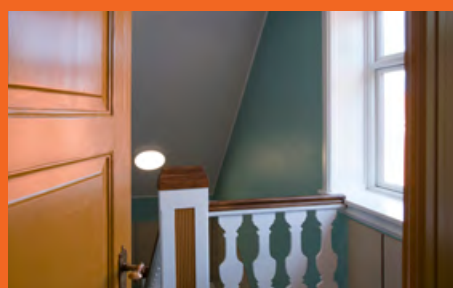
Midt i skolegården ligger gymnastikbygningen, der oprindeligt havde sale i to etager. På 1. sal er der stadig fysisk aktivitet i en ny tumlesal, mens stueetagen er indrettet til hjernegymnastik – her

Adgang for alle

Et ønske med renoveringen har også været at bringe mere bevægelse ind i skoledagen. I skolegården er der kommet nye faciliteter til leg og bevægelse med læring, så det er sjovere at være udenfor. Efter at klokken har ringet ud for sidste time, er gården tilgængelig for alle.

"Vi har fået nye og lækre omgivelser, som andre gerne må bruge. Og de er udført med respekt for det gamle. Det er en af Københavns ældste skoler, og det kan man stadig se," siger Jakob Buchvald Hansen.

Efter: Svømmehallen er bygget om til faglokaler. Trinene viser, hvor bassinet engang var, og relieffet på væggen har fået et nyt liv i værkstedet. Under renoveringen dukkede gamle farver op bag nyere malingslag. Dørene er blevet genmalet i de historiske farver, der også er brugt som inspiration andre steder i byggeriet, bl.a. til nye gummigulve. De orange vægpartier skjuler ventilationskanalerne og er akustikregulerende.

Før: De gamle skolebygninger var solidt byggede, men trængte til omfattende renovering for at forbedre indeklimaet. Også den tidligere svømmehal fra 1970'erne trængte til en kærlig hånd. Mellem skolebygningerne lå nogle toiletbygninger, der blokerede for forbindelsen mellem skolegård og arealerne udenom.

NOMINERINGSUDVALGETS BEGRUNDELSE

Når man som nomineringsudvalg med adskillige år i bagagen står foran Vigerslev Allés skoles stemningsfulde indgangsportal med skarpt skårne, solidt byggede, urfjeldstunge disciplinerede bygningskroppe i rødt murværk kommer man med bare lidt flyvsk fantasi til at tænke på forfatteren Hans Scherfigs levende beskrivelse af lektor Blommes pædagogik med rundhåndet brug af det østrigske skoleridts usentimentale tugt.

Det scenarium forsvinder som dug for solen, når man kommer ind i skolegården. Her fortæller lyden af glade elever, at tiden med den sorte skole er endegyldigt forbi. Men ikke nok med det. Skolegården fremstår efter nedrivningen af de gamle toiletbygninger som en inviterende flade. Et aktivt rum med lokkende supergrafik og et stort tænkt opholdsplateau udformet som en let tilgængelig rampe danner en dynamisk ramme for smittende kropslig udfoldelse. Til stor glæde for både skolens elever og områdets beboere.

Renoveringen af Vigerslev Allés nedslidte skole var en udfordring af rang for skolens ledelse, rådgiverne og håndværkerne. Skolen skulle vokse fra to til tre spor

og rumme indslusningsklasserne. Endvidere skulle der gives bygningsmæssige svar på den ny folkeskolereforms ønsker til læring og bevægelse samt energibesparelser, der batter. Endelig skulle der i ombygningsperioden, udover de bygningsmæssige, funktionelle og energimæssige krav, arbejdes under en kommunal budgetlægning med vandtætte skodder mellem de forskellige puljer.

De historiske bevaringsværdige bygninger, som rummer indslusningsklasserne, var kendetegnet ved aksefaste midterkorridorer flankeret af klasseværelser. Det krævede gentænkning. Klasseværelserne blev større, og nogle af væggene mellem klasserne blev udformet som foldedøre for at fremme fleksibilitet i etagernes brug. Lægges hertil enkle og slidstærke materialer, en frisk, uhøjtidelig farvesætning og nye, funktionelle birum på gangene er der tale om en overbevisende løsning, der får indslusningsafsnittet til at fremstå nyt. Andre initiativer, som har forbedret brugsværdien og åbnet for ny læring, er inddragelse af en gymnastiksal og en svømmehal fra 1970'erne. Det har givet plads til kreative værksteder, afslappede opholdsrum og et bibliotek. Vel

at mærke på en prisværdig måde, hvor fx den gamle svømmehals bassin står som et historisk spor med fortælle værdi.

Initiativerne rettet mod energikrav og bæredygtighed er omfattende. De historiske bevaringsværdige bygninger er opgraderede til BR 10. Kældrens loft og taget er isoleret, der er isat nye vinduer med energiruder, installeret LED lys med dagslysstyring og etableret et nyt varmeanlæg. Ventilationen af klasserne er en solstrålehistorie. Ventilationsanlægget, der bruger de gamle skorstene som udluftningskanaler, er i klasserne skjult af en smukt formet væg, som også fungerer som lyddæmpende element. Løsningen er noget så sjældent som en ingeniørmæssig, teknisk, rationel løsning af høj arkitektonisk kvalitet. Ros for det.

Vigerslev Allés Skoles indslusningsafsniit er et livgivende bekendtskab. Det er på eksemplarisk vis lykkedes for skolens ledelse, lærerne, rådgiverne og håndværkerne at give et bud på en helhedsrenovering på en måde, der overbevisende kombinerer folkeskolereformens pædagogiske principper med bæredygtighed og arkitektur af høj kvalitet.

KONSTABEL- SKOLEN

FRA RUIN TIL RAFFINEREDE BOLIGER - PARTIEL ISOLERING BEVARER HISTORIEN

Anvendelse En nedslidt militærbygning er blevet isoleret både inde og ude, så de gamle teglmure stadig er delvist synlige. I dag er der studieboliger med et særligt rå touch.

Bygherre Den tidligere Konstabelskole fra 1939 ligger på Margretheholm i København og er erklæret bevaringsværdig af Københavns Kommune. Selv om den havde stået tom i årevis og var i meget dårlig stand, måtte den ikke rives ned, og kommunen stillede en række krav til renoveringen.

Arkitekt Tegnestuen Vandkunsten

Ingeniør Midtconsult A/S

Opført Sjælsø A/S

Realiseret 2015

Beliggenhed Margretheholm, København K

Areal 501 - 5.000 m²

"Store dele af bygningen er blevet efterisoleret udvendigt. Men det er gjort på en måde, så partier af den oprindelige teglfacade står frem og fortæller om fortiden. Havde vi ønsket at pakke bygningen helt ind, havde kommunen nok sagt nej," fortæller arkitekt Søren Nielsen.

Selektiv isolering

Den hybride metode er opstået i en balance mellem bevaringsværdier og de enkelte rums varmebehov. Nogle steder er der etableret indvendig isolering, så facaden kan stå urørt. Andre steder, f.eks. i indgangs- og trapperum, er der ikke behov for at kunne varme op til samme niveau som i almindelige opholdsrum. Her er de røde teglmure med indfatninger omkring dørene bevaret. Det gamle murværk er ligeledes synligt omkring de oprindelige vinduesåbninger. I den nye, hvidpudsede facade er de nye vindueshuller i overstørrelse.

"På den måde kommer der mere dagslys ind, fordi lysåbningen er større, og samtidig kan man hele tiden se det nye og det gamle sammen," forklarer Søren Nielsen.

Detaljerne tæller

Den ruïnøse tilstand før renoveringen har dannet baggrund for valget om at bevare de slidte vægge, gamle malingslag og graffiti. I kælderen er de kraftige konstruktioner af jernbeton synlige. Har

der været brug for nye dørhuller i væggene, har man helt nøgternt skåret hul i betonen og slebet kanterne. I boliger og gange er ventilationsrør ført synligt under lofterne og understreger den usentimentale tilgang.

"Vi har regler om, at beboerne ikke må male de rustikke vægge, for de skal bevares, som de er."

Torben Dalskjær, driftschef

"Det var i princippet et råhus, vi overtog, fordi alt var så slidt, og installationerne er derfor helt nye. Vi måtte ikke sætte større ventilationsanlæg på tagene, fordi bygningen er bevaringsværdig, så vi har etableret små, separate ventilationsanlæg i hver bolig," forklarer bygherren Niels Andersen.

Gammelt er en gevinst

På taget står en oval bygning og ligner en udsigtspost. Tagbygningen er efter krav fra kommunen genopført med samme udseende som før. Her bor to unge par, fordi lejlighederne med panoramaudsigt er lidt dyrere.

"Vi har regler om, at beboerne ikke må male de rustikke vægge, for de skal bevares, som de er. Det gør vi meget ud af at fortælle vores lejere, og de siger, at de er glade for kontrasten mellem det grove og det fine," fortæller driftschef Torben Dalskjær fra ejendomsadministrationen.

Der er et stort bæredygtighedsperspektiv i at genanvende udtjente bygninger til andre formål frem for at rive dem ned. Bevaring af gamle bygninger, når man bygger nyt, skaber også kontinuitet og samspil mellem det gamle og det nye – både i bygningen og i området.

"Vi står over for et behov for efterisolering i meget store byområder, der er opført i tegl typisk i 1940-50'erne. Det her er et bud på en måde at gøre det på med værdierne i behold," siger Søren Nielsen.

Efter: Bygningen har fået partiel isolering, så store dele er isoleret udvendigt på en måde, der lader de oprindelige røde mure stå frem ved indgangspartierne og omkring vinduerne. Der er skåret større vindueshuller i den nye facadebeklædning, så man kan se både den gamle og den nye facade. Indenfor er sporene efter tidens tand bevaret, så gange og rum har et rå udtryk. Vindueslysningerne står enten med ubehandlede pudsoverflader eller er beklædt med krydsfinerplader.

Før: Facaderne stod oprindeligt i blank mur af røde teglsten. Bygningen var nærmest en ruin med smadrede vinduer, nødtørftige reparationer med plader og graffiti, skidt og støv overalt.

NOMINERINGSUDVALGETS BEGRUNDELSE

Ude på Margretheholm ligger den tidligere Konstabelskole. Efter at have huset hærens konstabler, militærpolitiet, illegale immigranter og været ramme for spontane raveparties med højt oktantal var bygningskomplekset slidt helt ned og fremstod i en stand, der levede op til den tyske arkitekt Albert Speers tanker om bygninger med høj ruinværdi. Med den lidelseshistorie var det i sommervejret en glædelig oplevelse at stifte bekendtskab med den totalt renoverede Konstabelskoles vel-disponerede 84 oplevelsesrige 1-, 2- og 3-rums-ungdomsboliger.

Målet med renoveringen, som blev gennemført af Sjælsø A/S, stod i begyndelsen ikke lysende klart. Konstabelskolen havde potentiale til eksklusive boliger, et erhvervslejemål eller ungdomsboliger. Godt hjulpet af markedets økonomiske logik pegede pilen på en funktion som ungdomsboliger, der med beliggenheden i forhold til fx Holmens kunstneriske uddannelser var perfekt.

Den bevaringsværdige teglstensbygning med bærende konstruktioner af jernbeton var i meget dårlig stand. Lægges dertil et relativt beskedent budget, var det en krævende udfordring at nå frem til et helstøbt resultat, der

på fornem måde forener ingeniørkunst, arkitektur og brugsværdi for pengene. Renoveringsstrategien er forfriskende. I stedet for at klynke over det udbredte forfald, ses sliddet og det ramponerede look som kvaliteter. De robuste, synlige, indvendige betonkonstruktioner, det gamle murværk, felterne med gammelt puds og søjlernes mosaikstifter er spor, som fortæller om bygningsens historie, og Konstabelskolens begavede, hyperaktive unge er en gave til bydelen.

Etagerne er disponeret med attraktive 1-, 2- og 3-rums-ungdomsboliger Alle med eget bad og køkken. Etagernes farver på dørene, gul, blå og grå, er valgt med inspiration fra hærens værn. Hæren, flåden og flyvevåbnet. Boligerne er med deres arrede betonoverflader og rester efter graffiti i livgivende kontrast til de nye, glatte, hvide skillevægge og gulve. Det er sammenlignet med tidens mainstream sanseligt pirrende. Sporene efter løbende vand over de nye støbninger og partier med vandskuring er ikke fjernet. Det er fandenivoldsk og giver en kunstnerisk kvalitet – på højde med et maleri af Asger Jorn. Men ikke nok med det. Lysindtaget er ved de store lysninger og vinduernes varierede placering

noget særligt, som de studerende sætter pris på. I kælderens er der depotrum, cykelparkering og et stort fællesrum.

Energirenoveringen skiller sig ud med en udvendig isolering og en zonedeling, således at kun de dele, som indeholder boligerne, er fuldt opvarmede. Det er en fin fortolkning af temaet "nyt møder gammelt", der kommer til udtryk ved de bevarede dele af facaderne med de karakterfulde indgangspartiets portaler. Den udvendigt isolerede facade er letforståelig og usentimentalt udformet som en stringent pudset facade med store vinduesåbninger, der åbner for kig til den oprindelige facades murværk og vinduer.

Alle installationer – varme, el og vand – er udskiftet, og hver bolig er mekanisk ventileret. Konstabelskolen er efterisoleret efter BR 10 krav.

Sjælsø A/S og PKA har som private investorer i samarbejde med rådgiverne leveret en imponerende indsats. Med sit nytænkende bidrag til bæredygtig renovering med et lavt budget er der ingen tvivl om, at Konstabelskolen, som den står i morgenlyset på Margretheholm, har været hele indsatsen værd.

MAGISTER- PARKEN

INDPAKNING MED EFFEKT – MINDRE ENERGIFORBRUG OG FLERE BEBOERTYPER

Anvendelse Bolig I bydelen Vejgaard i Aalborg troner et højhus, der med nye facader og sammenlægning af lejligheder har skabt et visuelt ikon og mere liv i området.

Bygherre Himmerland Boligforening med støtte fra Landsbyggefonden

Arkitekt C.F. Møller

Landskab C.F. Møller Landscape

Ingeniør Moe & Brødsgaard

Entreprenør Fjelsø Entreprise

Realiseret 2015

Beliggenhed Magisterparken 1-431, 9000 Aalborg

Areal 5.001 - 20.000 m²

Højhuset hører til bebyggelsen Magisterparken, der er opført i 1960'erne. Den er ejet af Himmerland Boligforening, der i tæt samarbejde med beboerne har givet bygningerne en teknisk og energimæssig overhaling.

"Før renoveringen var der mange lejligheder med ét værelse, men vi har slået de fleste af dem sammen til større lejligheder. På den måde kan vi tilbyde et bredere udvalg af boligtyper end før, og dermed får vi også en mere varieret beboersammensætning," fortæller Michael Knudsen fra boligforeningen.

Glasfacader løser problemerne

Højhuset havde problemer med manglende isolering, kuldebroer, skader i betonkonstruktionen og indtrængende fugt, så en omfattende renovering var nødvendig.

På hver side af bygningen er etableret et nyt facadelag med inddækkede altaner og svalegange, der skaber en overgangszon mellem ude og inde. Det har minimeret kuldebroerne, gjort bygningen tæt igen og givet besparelser på varmeregningen.

Nye lag giver nyt vartegn

De nye facader har også givet mulighed for at skabe bedre arkitektur. Det store hus er brudt op i mindre enheder, der giver facaderne variation og samtidig genfortolker den oprindelige modulopbygning.

"Højhuset opleves forskelligt, afhængigt af hvorfra man ser det. Det har fået en ny, markant profil med to udkragede etager øverst oppe, så man kan genkende det på lang afstand. Tættere på opfatter man den sorte ramme, der favner de nye glasfacader. Endnu tættere på ser man de små karnapper, der

springer ud af facaden, og zoomer man helt ind, ser man vinduesrammerne i to forskellige farver," forklarer arkitekt Christian Pihlmark Gadegaard.

Boligerne på de to øverste etager rækker 1,5 m ud over de andre, og det har krævet særlige løsninger.

"Udkragningen er en speciel hat, der er bygget ovenpå. På taget ligger nogle store ståldragere, som er fæstet i væggene to etager ned, og som de to øverste etager er hængt op i. Det er en fordel, at bygningen er af insitustøbt beton, fordi det gør den stærkere, men det gav lidt spekulationer, før det var løst," fortæller ingeniør Finn Lindholm Kaspersen.

Uformelle mødesteder

På bygningens nordside er der altangange med adgang til elevatorer, trapper og indgangsdøre til de enkelte lejligheder. I opgangene møder naboerne hinanden ved nedkastene til det underjordiske affaldssystem, og i et fællesrum i stueetagen mødes man ved postkasserne. Herfra kan man gå hele vejen igennem bygningen fra ankomstsiden til de fælles udearealer. De skaber et helt nyt liv udenfor, og det har været med til at øge trygheden.

"Der har været en høj grad af beboerdemokrati. Ved en afstemning om renoveringen sagde langt de fleste ja."

Elin Torp Jensen, beboerformand

Beboerne på banen

"Der har været en høj grad af beboerdemokrati. Ved en afstemning om renoveringen sagde langt de fleste ja. Det har gjort det lettere at komme igennem forløbet med bl.a. genhusning, der har været svær for alle. Men det er endt rigtig godt," fortæller afdelingens beboerformand Elin Torp Jensen.

Hun har boet i Magisterparken i 19 år og blev midlertidigt genhuset i højhuset. Det var så godt, at hun nu er flyttet ind permanent.

Efter: Altanerne er blevet åbnet med glas fra gulv til loft. De danner en bufferzone mellem ude og inde, som er med til at spare på energiforbruget. De nye glaspartier, karnapper og den udkragede top giver variation i facaderne. Der er i hele bebyggelsen skabt uformelle mødesteder – ved elevatorerne, på den nye sidde-trappe udenfor, hvor stueetagens boliger har privat terrasse lige ved siden af, og i udearealerne med legepladser. Beboersammensætningen er ændret, så der bl.a. er flere børnefamilier.

Højhusets facade var meget bastant og ensformig, og gavlene var helt lukkede uden vinduer. Betonbrystninger på altanerne betød, at både udsigt og lysindfald var reduceret.

NOMINERINGSUDVALGETS BEGRUNDELSE

Efter en vægtløs, smuk indflyvning til Aalborg Lufthavn fulgt op med en behagelig transport ankom nomineringsudvalget til Magisterparken i nordjysk sommervej, når det er bedst. Allerede på distancen lever Magisterparkens 12-etagers store blok op til forventningerne om et alment boligbyggeri med en udstråling og et format så potent, at det kan fungere som et markant landskabeligt og bymæssigt fixpunkt. Det er klasse.

En ny glasfacade med en fin rytme og sexede, fremhævede rammer giver sammen med de to øverste etagers dristige udkræning og underetagens stort tænkte landskabelige trappe den store bygning spændingsfuld kant og en ny skala, hvis orden effektivt udvisker den oprindelige modernistiske facades vandrette betonbånds arkitektoniske intention om at fremstå vægtløse, fri af tyngdekraften. Fremme ved målet, hvor der var lejlighed til nærkontakt på klos hold, blev det med bygherrens engagerede redegørelse tydeligt, at renoveringen af Magisterparken havde flere aspekter. Den ny glasfacade var nødvendig for at beskytte betonkonstruktionen og undgå kuldebroer.

Sammenlægningen af lejligheder efter nedlæggelse af et stort antal etværelses-boliger, de nye

bud på stueetagens haveboliger med direkte adgang til udstrakte grønne udearealer, beboernes fælles indgangslounge og de to øverste etagers penthouseboliger er ikke teknisk begrundet, men tjener et boligsocialt formål. Ønsket er, for at kalde en spade for en spade, en mere velfungerende beboersammensætning og at give hele området et bedre image.

Der er anvendt to principper for lejlighedssammenlægning: vandret og lodret sammenlægning. Eksemplerne på vandret sammenlægning var i flere tilfælde meget vellykket. Når sammenlægningen var bedst, var der med sikkert greb etableret tosidigt belyste gennemgående rum med en indlevet disponering af boligplanerne. Køkkenets fritstående, veludstyrede kerner fungerede som et bymæssigt monument, mens boligens gulvareal fungerede som et offentligt bymæssigt areal. Det fremmer bevægelse og nye gangmønstre og er en spændende løsning langt væk fra repetitionen af bevidstløse planer. Glasfacaden mod syd og nord-syd med udsigt i wide screen-format fungerer som afgrænsning af en privat altan og det fælles adgangsareal til boligerne. Altanerne orienteret mod syd har mange kvaliteter, hvad angår brug i en større del af året og energibesparelse,

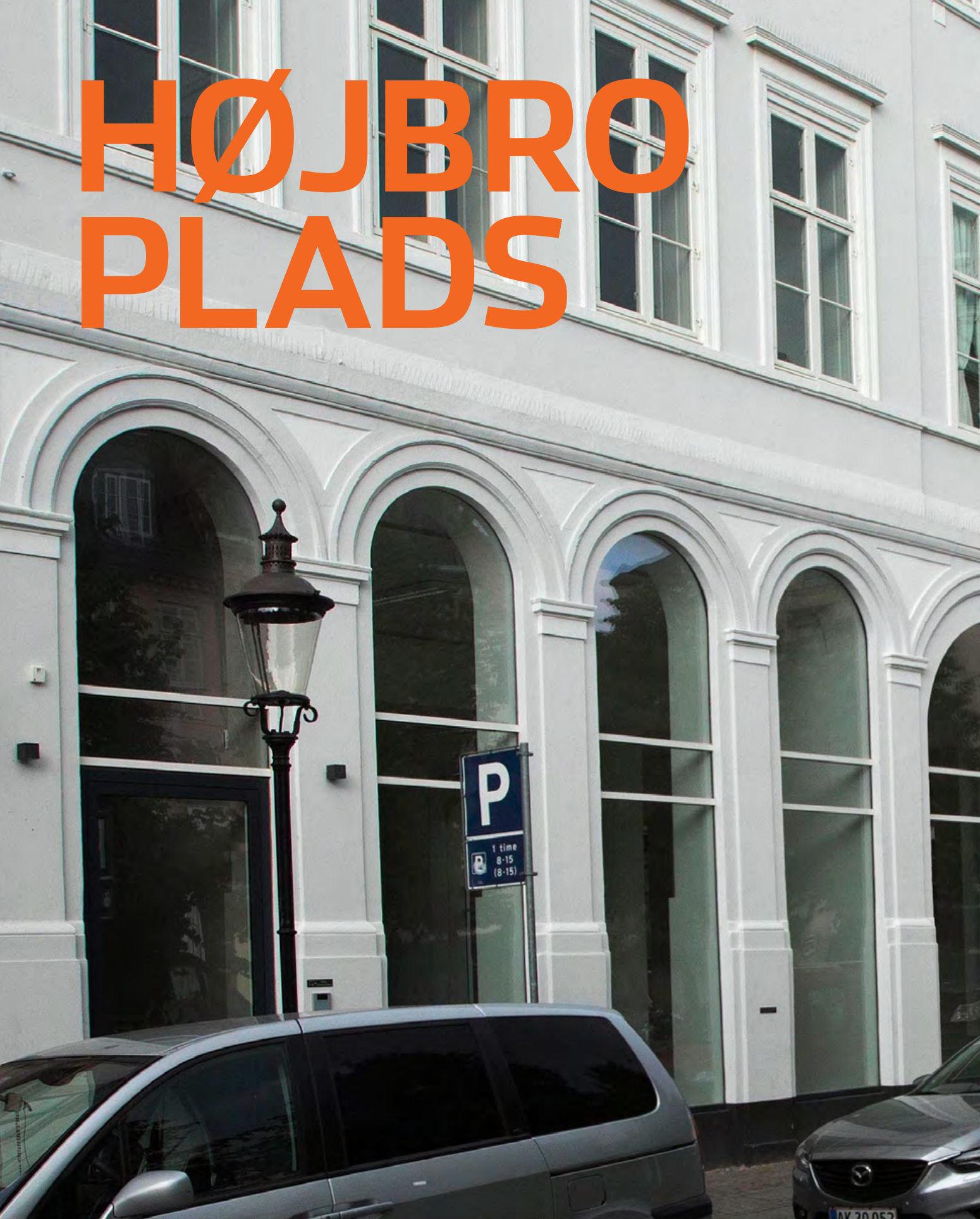
men risikoen for overophedning i sommerperioden er med den minimale dybde reel.

Penthouselejlighederne på 11. og 12. etage var en positiv oplevelse. De rummelige og veludstyrede lejligheder med en bred, udkraget altan, hvor arsenalet af liggestole giver mindelser om en luksuriøs atlantiners soldæk, har et slagkraftigt potentiale, når det gælder om at tiltrække nye beboere. Det oplevede vi på fornem vis af det gæstfrie ægtepar, der havde fra-valgt villaen.

Magisterparkens superblok er efterisoleret svarende til BR 10. Endvidere er etableret en ny energibesparende klimaskærm, nyt varmtvandsanlæg, ny brugsvandsveksler og individuelle målere til vand, varme og el. I fællesanlæg og kældre er der monteret følere til lysstyring, og i de nye køkkener og badeværelser er der monteret udsugningsanlæg.

Samlet vurderet er Magisterparken et fornemt eksempel, der med samtænkningen af arkitektur, energi og den sociale indsats på en begavet måde viser vejen til en almen sektor med oplevelsesrige boliger og et bedre image. Det kan bygherren, rådgiverne, håndværkerne og især den dynamiske forkvind Elin Torp Jensen med rette være stolte af.

HØJBRO PLADS

Barfoed
BARFOED GROUP

dersen

21 366

BOLIGER I BYMIDTEN

- EKSKLUSIVE LEJEMÅL I GAMLE RAMMER

Anvendelse
Bolig, Erhverv

På Højbro Plads i det centrale København har kedelige kontorer overladt pladsen til boliger og butik i en bevaringsværdig bygning.

Bygherre/Totalentreprenør
Barfoed Group

Med en markant placering på et gadehjørne lige ved Strøget markerer de høje vinduer, det knejsende hjørnetårn og facadernes udsmykninger, at Højbro Plads 4 er et særligt hus. I stueetagen kan man gå direkte ind fra gaden til et stort, højloftet butikslokale, og på etagerne ovenover er indrettet 24 forskellige boliger, der alle har adgang til fælles uderum.

Respekt for bevaringsværdier

Bygningens facader mod gaden og pladsen er også bevaret. Det har Københavns Kommune krævet, fordi bygningen har høj bevaringsværdi. Oprindeligt omfattede ejendommen tre bygninger, og for at fastholde dén historie skal de tre facadepartier have forskellige farver. Vinduerne i kælder og stueetage var det ikke noget problem at få lov at ændre på.

Arkitekter
Bertelsen & Scheving Arkitekter

Rådgivning
Klaus Nielsen A/S og
OBH-gruppen A/S

Projektledelse
Status Consult ApS

Realiseret
2015

Beliggenhed
Højbro Plads 4,
1200 København

Areal
501 - 5.000 m²

"Der er en stor eksempelverdi i at vise, at det kan betale sig at bygge så omfattende om, som vi har gjort. Et indadvendt byggeri er blevet åbnet med butik og boliger, og det skaber liv i gadebilledet," forklarer bygherren Søren Aagaard Rasmussen.

"Vi kunne gribe tilbage i bygningens historie og finde inspiration til de nuværende høje butiksvinduer, der før var skåret over i to dele. Vi har prøvet at genskabe facaden, som den på et tidspunkt i bygningens udviklingshistorie har set ud," fortæller Kasper Bendsen.

Modstand med mening

Det har krævet en gennemgribende renovering at få tidssvarende lejemål ud af den gamle bygning. Stort set alle bærende konstruktioner i stueetagen er erstattet af nye.

Trods de mange ændringer er der bevaret så meget som muligt. Trapperne stammer fra en nyere ombygning, men er i god stand og er genbrugt med nye trin. Sort-glaserede tagsten, der lå på en bagbygning, der er revet ned, er brugt på gadesiden.

"De hvide vinduer er bevaret. De var af så god kvalitet, at der ikke var grund til at kassere dem. Når vi tilføjer et nyt element som vinduer, døre eller trapper, bruger vi en mørkegrå farve. Så er det tydeligt at aflæse, hvad vi har tilført, og hvad vi har genbrugt. Der er en fantastisk dejlig modstand i det her hus – alle de detaljer og skæve vinkler, man får forærende fra det gamle hus, som man aldrig ville få i et nyt," fortæller arkitekt Kasper Bendsen.

"Der er en stor eksempelverdi i at vise, at det kan betale sig at bygge så omfattende om, som vi har gjort."

Søren Aagaard Rasmussen, bygherre

Kvalitet betaler sig

Renoveringen har også omfattet efterisolering og nye installationer i hele bygningen, der er optimeret energimæssigt. For bygherren er det afgørende, at tingene bliver lavet ordentligt.

"Vi beholder bygningen i vores egen portefølje og ser derfor langsigtet på vores forventninger

til afkast både i forhold til investeringen og til den fremtidige drift. En høj kvalitet er i længden den billigste løsning. Renoveringen har kostet lidt ekstra – også blod, sved og tårer! Men det er en sag, alle vinder på. Nu hvor det igen kan betale sig at lave kontorer om til boliger i den centrale by, har byen fået et hus, som genererer mere byliv, lejerne har fået nogle attraktive lejemål, og vi har lavet en god forretning" forklarer Søren Aagaard Rasmussen.

Efter: Den indre gård er blevet åbnet til det fri, og gårdens niveau ligger en etage højere end før, så der kommer mere lys ned. Nedenunder ligger stueetagens nye, store rum med direkte adgang fra gadeniveau ind til en enkelt, højloftet etage, hvor der før var to etager. Kedelige kontorer er blevet til lækre lejligheder – i nogle af dem danner glasvægge mindre rum. På toppen er etableret en fælles tagterrasse med kig over byens tage.

Før: Bygningen var indrettet med lange gange og kedelige cellekontorer med nedhængte lofter. Den indre gård var overdækket med glastage og var en etage dybere end i dag.

NOMINERINGSUDVALGETS BEGRUNDELSE

Højbro Plads 4 er en ambitiøst renoveret ejendom med en delikat cocktail af erhverv og boliger. Et bymæssigt hotspot kendt fra sangen "Tre små kinesere på Højbro Plads sad og spillede på kontrabas". Det var derfor med store forventninger, at nomineringsudvalget samledes til besigtigelsen en solrig morgen i maj 2016. Lad mig sige det med det samme. Vi blev ikke skuffede.

Målet for Barfoed Group med renoveringen af den historiske ejendom, som bogtrykker Johan Frederik Schultz opførte tilbage i 1797, var at kombinere et attraktivt erhvervslejemål med oplevelsesrige boliger med udsigt til Københavns tage og det pulserende byliv.

Renoveringen var uhyre krævende. Så dybtgående og omfattende, at det ville have været billigere at rive ejendommen ned og bygge nyt. Sådan gik det heldigvis ikke. Men det kræver en investor og bygherre af en helt særlig støbning og med modet til at tage livtag med en ejendom, hvor spørgsmålet ikke var, om der ville komme overraskelser, men hvornår og hvor massivt de ville komme.

Højbro Plads har været igennem mange ombygninger, og facaden

har skiftet udseende. Mest radikalt i 1993, hvor ejendommen blev indrettet til ministerium. Der kom nye vinduer mod de indre gårdrum, etableret nye trapper med et temmeligt kringlet forløb, og etagerne blev indrettet med små cellekontorer. Det var milevidt fra Barfoed Groups vision og førte til, at bygningen efter et fint forhandlingsforløb med Kulturstyrelsen blev affredet, da der ikke var noget tilbage af den fredede bygnings bærende værdier.

Med intentionen om at gøre Højbro Plads 4 til et levende bidrag til byrummet blev den historiske bygnings etager ryddet for at give plads for banebrydende nytænkning. De fleste niveauforskelle blev ophævet, så etagerne blev sammenhængende og mere regulære. Bagbygningen blev revet ned, en ny lysgård blev etableret mod naboerne mod øst, de ministerielle cellekontorers indadvendte disponering blev brudt for at skabe sammenhæng til gaderummets byliv. Kælderen blev sløjftet og over matriklens sammenhængende, højloftede stueetage blev etableret et nyt gårdrum, som giver adgang til de nye boliger.

Erhvervslejemålet, der fungerer som en butik, er med sin grandiose

størrelse og søjler et spændende bekendtskab. Det samme gælder for de nye boliger, hvor sildebensparket, Duravits Phillippe Starck badeværelsesserie og Multiform-køkkenerne sammen med boligens centrale styringsanlæg giver en stemning af luksus. Lægges hertil de fint indlevede boligplaner med en spændvidde fra den entlige ungkarl med hang til natlige orgier til familien med små børn, boligernes sikkert komponerede retnings skift og pirrende vinkler, det varierede lysindfald samt de unikke kig til det historiske centrumskultur ar, er der ingen tvivl om, at både erhvervsarealet og boligerne skiller sig ud med potent X-factor og værdi for pengene.

I forbindelse med renoveringen er der efterisoleret til BR 10 krav, installeret nye tekniske installationer, mod gårdrummene etableret nye velisolerede dok-dok-facadevægge og isat nye lavenergivinduer.

Samlet vurderet har Barfoed Group som privat investor i et fint samarbejde med rådgiverne og håndværkerne leveret en imponerende indsats. Som Højbro Plads står smuk, lækker og tiltrækkende i morgenlyset er der ingen tvivl om, at renoveringen har været hele besværet værd.

KEDEL- BYGNINGEN

INDUSTRIARVEN SYDER AF LIV – FRA FORSYNINGSBYGNING TIL IDÉGENERATOR

Anvendelse Kulturbyggeri I Vejle er der fyret op under iværksætterkedlen. En udtjent kedelbygning fra 1940'erne danner i dag rammen om kreativitet og innovation.

Bygherre Vejle Kommune med støtte fra Realdania
Arkitekt Schmidt Hammer Lassen Architects
Ingeniør Rambøll

I gamle dage producerede Kedelbygningen fjernvarme til det omkringliggende industrikompleks Spinderihallerne. I dag er der indrettet kontorer i en sidebygning og værksteder i stuetagen, men pga. krav til flugtveje må kedelrummet ikke bruges til længerevarende ophold. Det store rum er derfor genopstået som forbindelsesrum med trapper og gangbroer.

Alufacadeentreprenør HSHansen A/S

Realiseret 2015

Beliggenhed Spinderigade 11, 7100 Vejle

Areal 501 - 5.000 m²

"Vi kunne ikke isolere udefra, fordi bygningens udtryk skulle fastholdes. Derfor har vi efterisoleret indvendigt eller i de få hulmure, der er. De store søjlekonstruktioner har været ubrudte kuldebroer, hvor vi har været nødt til at lave kuldebrosisolering. Tidligere har man brugt giftige komponenter i byggeriet, så vi har også været igennem en omfattende miljøsanerung," fortæller ingeniør Poul Anker Frederiksen.

Den rigtige råhed

Ifølge John Foldbjerg Lassen er renoveringen gennemført ud fra en filosofi om at bevare mest muligt af bygningens udseende og karakter. Nye elementer skal være i et moderne formsprog, der tydeligt adskiller sig fra det gamle, og i rå og robuste materialer, der passer til den industrielle stemning. Det gælder f.eks. en række nye bokse i cortenstål, der er tilføjet uden på de gamle mure.

"Overfladerne står så rå som muligt, og vi har ikke rensset graffiti af. Nogle af håndværkerne har følt, at de skulle gå på kompromis med deres faglige stolthed, når de ikke måtte gøre overfladerne pæne igen. Vi gik rundt med nedbryderne for at udpege det, de måtte fjerne. De kunne ikke helt forstå, hvorfor vi ikke bare ryddede det hele – det havde været meget nemmere," fortæller Tina Andersen Mølby fra Vejle Kommune.

Kraftcentral af kreativitet

Et af kriterierne for at få en kontorplads i Kedelbygningen er, at man skal bidrage til fællesskabet, der sammen med de rå rammer er et trækplaster. Overflader, rumhøjde, lysindfald, gamle maskiner og det synlige slid giver et visuelt inspirerende sted med en balance mellem de synlige spor af historien og de nye designmæssige tiltag.

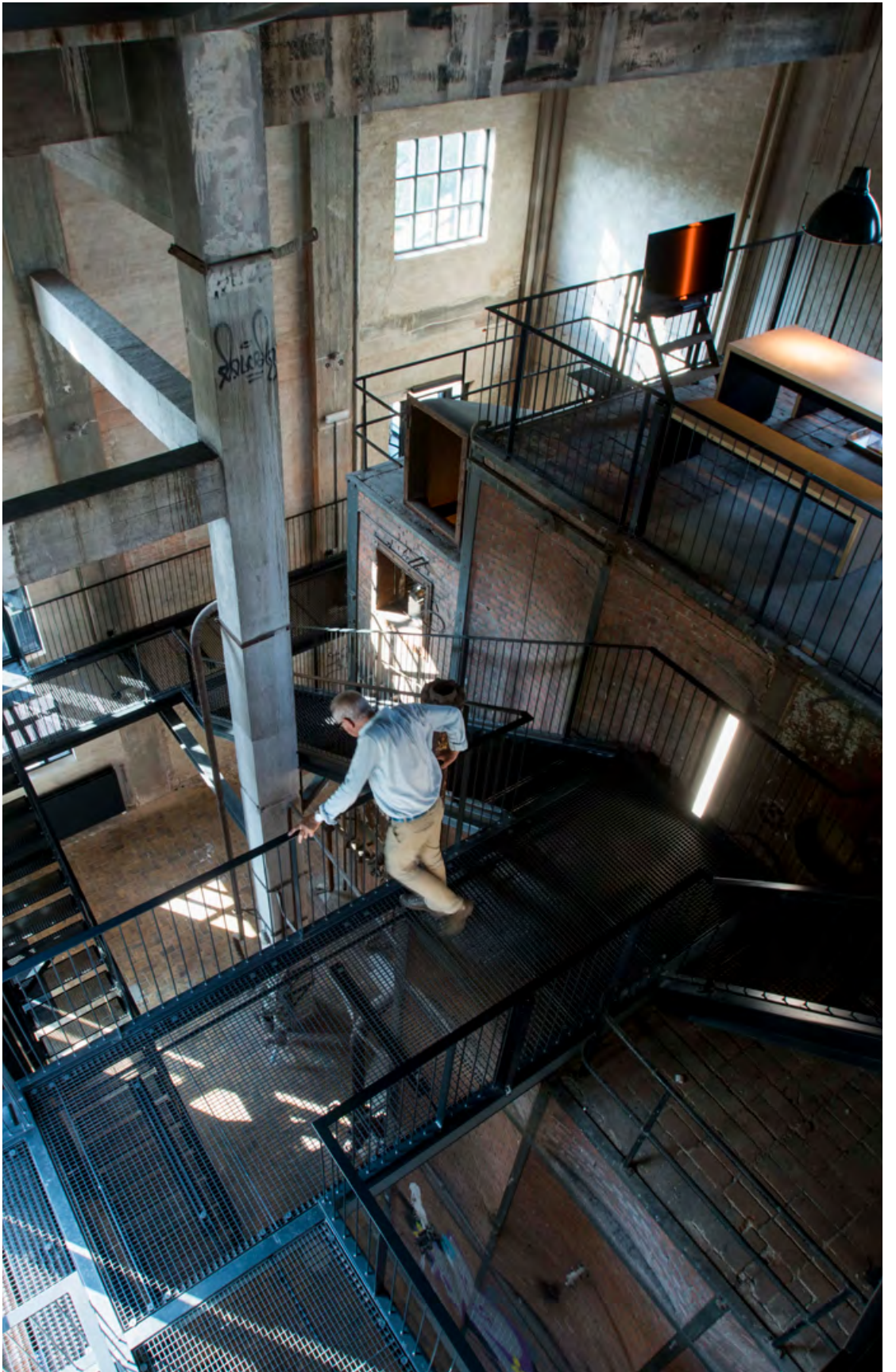
"Kedelbygningen er en smeltedigel for erhvervsudvikling og innovation. Og så er den med til at skabe en levende by med festivaler og koncerter."

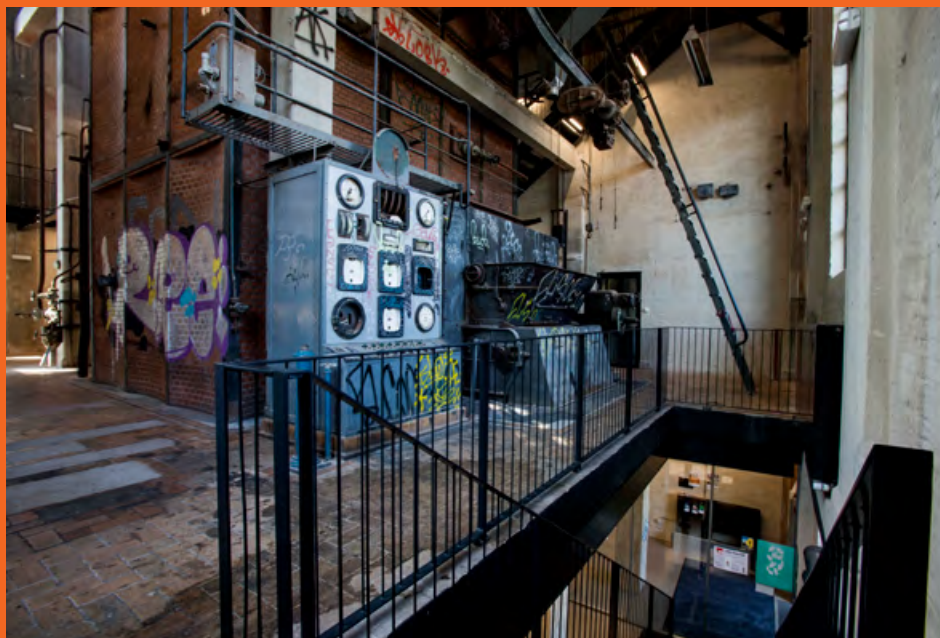
Katrine Holm Kanstrup, chefkonsulent

"Kedelbygningen er en smeltedigel for erhvervsudvikling og innovation. Og så er den med til at skabe en levende by med festivaler og koncerter. Adskillige klubber låner vores faciliteter, vi har tit rundvisninger, og der er stor efterspørgsel efter at bruge rummene til photo-shoots," fortæller chefkonsulent Katrine Holm Kanstrup fra Vejle Kommune.

Hun er en af drivkræfterne bag det succesfulde iværksættermiljø og giver hele holdet en del af æren:

"Alle virksomhederne er stolte over at være netop her. Det kan vi give tilbage til politikerne som en anerkendelse af, at de har valgt at investere i den gamle bygning."

Efter: Konstruktionerne er gået efter, og der er efterisoleret, så bygningen kan bruges. Samtidig er de rå vægge, maskiner, graffiti og det høje kedelrum bevaret med stemning af industri, der får modspil af de nye tilføjelser som trapper og gangbroer og rustne bokse uden på murene. I de rå rammer blomstrer kreativiteten i værksteder og kontorer.

Før: Bygningen stod tom og afvisende med knuste ruder og tildækkede vinduer. Indenfor var rummene præget af årtiers slid på inventar, vægge og gulve.

NOMINERINGSUDVALGETS BEGRUNDELSE

Sidste besigtigelse på nomineringsudvalgets tour de force var i Vejle, hvor en gammel kedelbygning indgår i spinderihallernes kompleks af multifunktionelle rum med en seværdig bærende konstruktion af skyhøj arkitektonisk og ingeniørmæssig kvalitet.

Målet med renoveringen, der har modtaget støtte fra Realdania Fonden, var i den gamle kedelbygning fra 1940 at skabe et miljø, som kunne generere indlevet eftertanke og nye innovative ideer. Den udfordring viste sig ikke bare at være "a piece of cake".

Vejles duers brug af kedelbygningen som samlingssted viste sig at være en overraskende udfordring af rang. Årtiers duemøg gjorde det nødvendigt at fjerne alle gamle etagedæk og vægpuds for at eliminere risikoen for skimmelsvamp.

Kedelbygningen åbnede i juni 2015, og de 1.284 m² huser i dag 12 virksomheder og er endvidere hjemsted for Resilient Citysekretariatet, Nationalt Center for undervisning i Natur, Teknik og Sundhed, Fab Lab med et nationalt forskningsprojekt Fab Lab@SCHOOL. Inspirationen,

som kommer fra Amerika, åbner for legende, skabende udforskning af nye teknologier i et samarbejde med Aarhus Universitet og Stanford University. Ønsket er at skabe interaktion og synergi med nye virksomheder.

Arkitektonisk rumligt er resultatet af kedelbygningens renovering banebrydende. Det lavere afsnit Studio har fine velbelyste rum med plads til eksperimenterende gruppearbejde og ideudvikling. Kedelbygningens kraftfulde, tårnagtige høje rum med nye spinkle, transparente trapper af stål er sikkert disponeret i et oplevelsesrigt forløb.

Under opstigningen i det overlegent varierede rumlige univers stiftes på klos hold et spændende bekendtskab med den oprindelige potente silos megastore volumen, industriel robust aptering fra den analoge tidsalder og rå vægge med stor fortælle-værdi. Traditionel funktion er der ikke meget af. Kedelbygningens høje rum har med sine visuelle og taktile kvaliteter potentialet til at blive et kult rum, hvor man under opstigningen fra terræn til lanternens udsigt til himlen over Vejle kan få en god ide eller holde en pause med tid til en åndrig samtale i den apterede facades

smukt formede sidehængte rum. Rumligt er oplevelsen så stærk og grænseoverskridende, at man efter et besøg i Kedelbygningen ikke mere er den samme person.

Opfyldelsen af energikrav og ønsket om bæredygtighed er sket med nye tre lags energiruder, ny el, vvs og installering af fjernvarme. De trelags-cortelstål-beklædte kasser på i alt 200 m² er isoleret med 300 mm mineraluld. Kedelbygningen er hulmursisoleret og det lave Studio med massive ydermure er isoleret med 50 mm Ytong Multiporplader.

Samlet vurderet står renoveringen af Kedelbygningen i Vejle som et eksemplarisk bud på en visionær transformation af en bevaringsværdig bygning fra rå industri til forfinet erhverv. Modtagelsen af 6.125 besøgende gæster i 2015 er et vink med en vognstang om, at kedelbygningen ud over at fungere som et markant fixpunkt for Vejle også på fornem vis har brudt koden, når det handler om banebrydende idegenerering, innovation og start af nye virksomheder. Det kan Vejle med rette være stolt af.

RINGKØBING SVØMMEHAL

FULD VALUTA FOR PENGENE – FÆLLES INDSATS FORNYER SVØMMEHALLEN

Anvendelse Kulturbyggeri **Få hundrede meter fra Ringkøbing Fjord ligger en svømmehal fra 1970'erne, der har fået nyt liv med nye bassiner og en bredere brugerskare.**

Bygherre Lokale og Anlægsfonden (LOA), Ringkøbing-Skjern Kommune

Arkitekt C.F. Møller

Ingeniør Bascon

Realiseret 2012

Beliggenhed Kongevejen 52, 6950 Ringkøbing

Areal 501 - 5.000 m²

Svømmehallen, der er ejet af Ringkøbing-Skjern Kommune, trængte til en kærlig hånd. Den oprindelige tanke var at gennemføre en traditionel renovering med nye fliser og nye membraner i de eksisterende bassiner.

"Vi fik ekstra penge fra Lokale og Anlægsfonden og kunne derfor forbedre projektet. Fonden ville ikke nøjes med en almindelig renovering, og de udfordrede bl.a. 25 m-bassinnet. Den type bruges til konkurrencesvømning, og det har vi i andre af vores svømmehaller, så vi var med på at gøre noget andet," fortæller Peter Ern Andersen fra Ringkøbing-Skjern Kommune.

Funktioner for alle

Der blev derfor tænkt i nye baner. 25 m-bassinnet er blevet mindre, hvilket har givet plads til leg, wellness og et dybtvandsbassin til udspring. Her kan dykkerklubben træne, og der er også en klatrevæg – falder man ned, lander man i vandet. En særlig indsats er rettet mod tilgængelighed, så alle har mulighed for at bruge de forskellige tilbud ved egen hjælp.

Den gamle svømmehal var ét stort rum, der var meget overskueligt. Med en ny, indskudt etage er rummet delt op, så der opstår forskellige zoner. Under etagen er der legeredskaber, man kan trække ned fra loftet og bruge i bassinerne.

"Vi har taget udgangspunkt i de eksisterende forhold og fundet gode løsninger inden for en rimelig økonomi. Vi synes, at vi har fået opgraderet svømmehallen til noget særligt. Rundt om i landet er der masser af svømmehaller, der trænger til renovering, og der kan projektet inspirere," siger arkitekt Kurt Jensen.

Kigge både ud og ind

"Udsigten over Ringkøbing Fjord er udnyttet meget bedre nu med større vinduespartier end før. Når man ligger i vandoverfladen og kigger ud over fjorden, føles det næsten som om, den går i ét med bassinerne. Og når det er mørkt udenfor, lyser hallen op," fortæller totalrådgiver Mark Lund Andersen.

I forlængelse af hallen er der indrettet saunaer i en ny tilbygning. Den har store glaspartier ud mod fjorden, så man også herfra kan nyde udsigten.

Varmen genbruges

På sydsiden af taget, der vender mod fjorden, er solceller diskret integreret i tagfladen. For yderligere at spare på energien er der etableret varmegenvinding på både ventilationsanlægget og det varme brugsvand fra bl.a. brusebade. I teknikrummet i kælderens er svømmehallens hjerte, et nyt vandbehandlingsanlæg, hvor vandet fra bassinerne filtreres og rengøres.

Plejer er død

"Efter renoveringen har vi fået flere brugergrupper. Teenagerne brugte ikke hallen så meget før, men de er vendt tilbage. I dag kommer her alt fra babyer og helt op til den ældste, der er i 90'erne," fortæller bademester Michael Harmark.

Ændringerne i hallen er sket i tæt dialog med brugerne, og i det hele taget har lokalsamfundet været meget involveret.

"Der er stort ejerskab til projektet, også politisk. Der var syv svømmedestinationer i kommunen, men det har vi ikke brug for, så vi lukkede faktisk tre. På den måde kan vi bruge ressourcerne bedre. Men uden en tilgang om at udfordre 'plejer', ville denne renovering ikke have været mulig," forklarer Kristian Ahle fra kommunens Kultur- og Fritidsudvalg.

"Rundt om i landet er der masser af svømmehaller, der trænger til renovering, og der kan projektet inspirere."

Kurt Jensen, arkitekt

Efter: Med en ny indskudt etage er hallen blevet inddelt i zoner, og der er flere bassiner med forskellige størrelser og dybder. De nye faciliteter tiltrækker en bredere brugergruppe end før, og nu kommer også teenagerne i hallen. Hele facaden mod fjorden er åbnet med store vinduer, og også de nye saunaer har udsigt.

Før: Svømmehallen havde ét stort rum, hvor 25 m-bassinet fyldte det meste. Kun dele af facaden mod fjorden var åben, så udsigten ikke blev udnyttet fuldt ud.

NOMINERINGSUDVALGETS BEGRUNDELSE

Turen til Ringkøbing Svømmehal en tidlig sommermorgen var fuld af oplevelser. Især for de københavnske medlemmer af RENOVER prisen nomineringsudvalg og holdet, som står for turens tilrettelæggelse, interviews og filmoptagelser. Mødet med adskillige hårdt pumpede, tunede traktorer på de vestjyske vidder fik i perioder beklagelserne over kø-kørsel i den københavnske myldretid til at forstumme. Perfekt!

Mødet med Ringkøbing Svømmehals usentimentale, prunkløse halarkitektur i første parket til Ringkøbing Fjord varslede ikke umiddelbart om en eksemplarisk og banebrydende renovering. Det bliver der godt og grundigt lavet om på, når man med blå, beskyttende smudsovertræk til skoene møder den udstrakte udsigt til Ringkøbing Fjords reflekterende flade og hallens renoverede bassiner.

Med værdifuld økonomisk støtte fra Lokale og Anlægsfonden og et solidt anlægsbudget fra Ringkøbing-Skjern Kommune blev de første tanker om en traditionel renovering lodret arkiveret og skrottet. Alternativt blev der sat fokus på ideen om

at skabe nyt liv i gamle haller. Den ny tilgang med nye oplevelsesrige bassiner i en kombination med fitnesssportens virile legemspleje skulle tiltrække nye brugere og gøre den monotone svømmetræning mere lystfyldt og tiltrækkende.

Mod vest blev facaden åbnet, så man tydeligt kunne opleve sammenhængen til fjorden. Ny bassiner i forskellige størrelser gav ny fleksibilitet, og hallens store volumen blev overbevisende udnyttet ved at indskyde en ny etage med fitnesscenter og en fornem udsigtsterrasse.

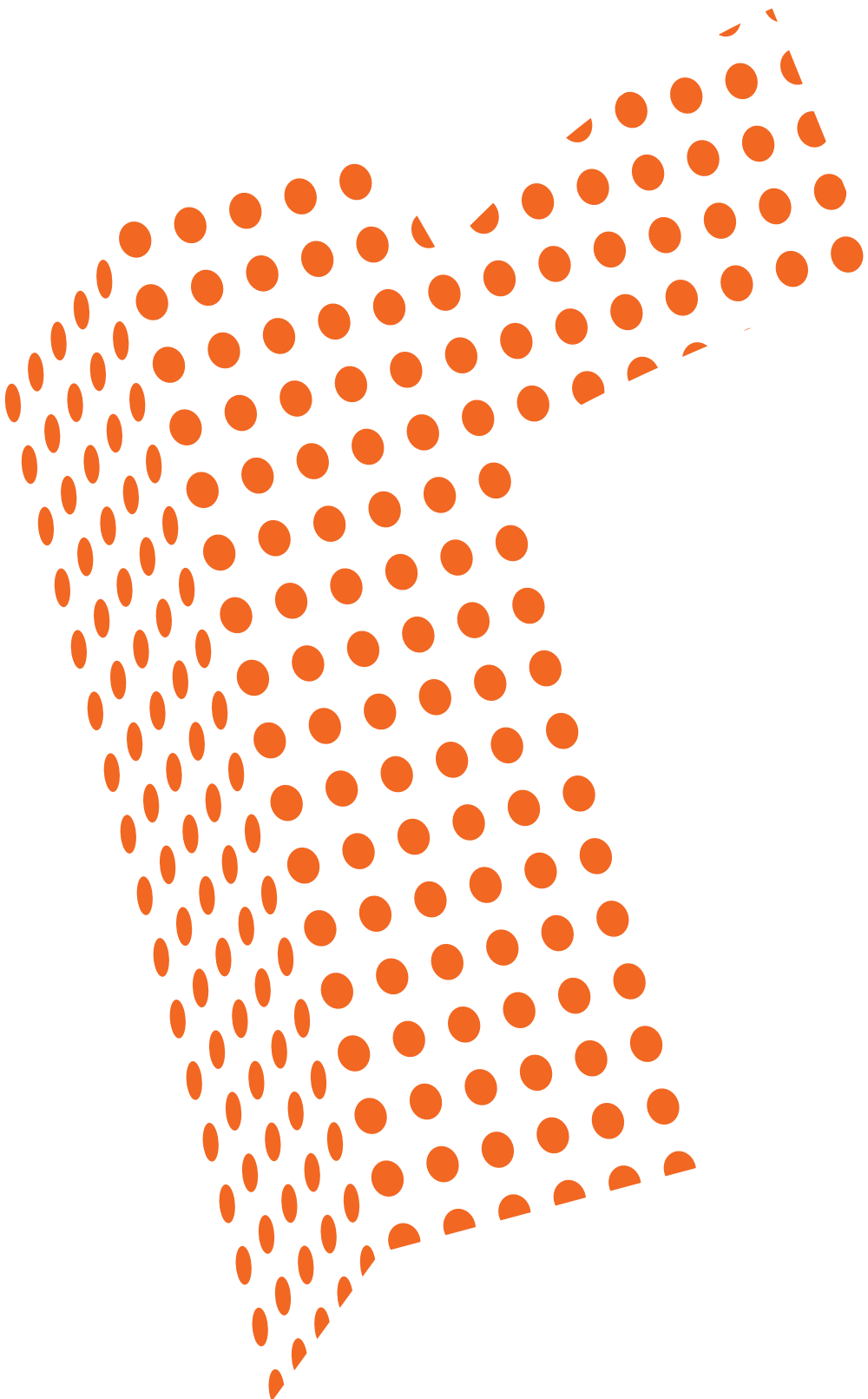
Man kan, når man ser det arkitektoniske, næsten kliniske mådehold, hvis man er en sentimental romantiker, reflektere over begreber som wellness og legemspleje, mens billeder af den romerske kejsers sagnomspundne orgier omkring de marmorbeklædte bassiner i Hadrians Villa uden for Rom erobrer net-hinden. Hvor blev de rislende kilder, de eksotiske træsorter og den bengalske belysning af? Den slags barnligt ødsle og nydelsessyge eskapader går ikke i Vestjylland. Her slår fortolkningen af lystfyldt legemspleje ud i stringente holdbare, ikke

pasningstunge materialer og sikkert proportionerede bassiner, der, når der skal slås til Søren, supplerer oplevelsen af vandet med en indlevet lysætning med forskellige stemningsfremkaldende farver og musik under vandet. Stemningsskabende er også Danmarks mest cool sauna, vandgrotten og den dragende røde klatrevæg. "Det ku", som de siger i det jyske, "ha været værre". Det viser glade børn, et stigende besøgstal og en meget tilfreds bygherre.

Energi og bæredygtighed har ikke været et tema i den visionære nytænkning, der i en periode under renoveringen medførte, at svømmehallen fremstod som et voluminøst syv meter dybt krater. Der er etableret ventilation og varmegenvinding fra bassinerne og solceller på taget mod vest.

Samlet vurderet er Ringkøbing Svømmehal et fint eksempel på et godt samarbejde mellem bygherren, rådgiverne, håndværkerne og brugerne og en fornem visionær gentænkning med noget på hjerte. Stigningen i det ugentlige besøgstal fra 3.000 til 3.700 og et bedre tag i de 12- til 18-årige taler for sig selv.

SPECIALPRISEN

SKJERN Å

FRA MASKINRUM TIL MØDESTED – ILDSJÆLE INVITERER INDENFOR

Anvendelse
Kulturbyggeri

Ved Skjern Å ligger nogle bygninger som små punkter i det åbne landskab. Det er pumpestationer, der pumper vand væk, men også tiltrækker områdets besøgende med nye faciliteter.

Arkitekt
Johansen Skovsted Arkitekter
(ophavsret)

Takket være lokale ildsjæle er dørene til tre pumpestationer blevet åbnet for alle. Her kan man få viden om områdets natur og dyreliv, nyde udsigten fra taget, sidde i læ med sin madpakke eller låne toilettet.

og mursten. En undtagelse er facadernes betonrelief, som vi har brugt som inspiration til de nye trækonstruktioner på taget," forklarer arkitekt Søren Johansen.

Totalrådgiver
Bertelsen & Scheving
Arkitekter ApS

"Pumpestationerne blev bygget, da man i 1960'erne rettede Skjern Å ud for at afvande jorden, så den kunne dyrkes. Men 20 år senere blev man klar over, at det gav forhøjet næringsstofindhold i Ringkøbing Fjord, og derfor har man genslynget åen," fortæller naturvejleder Søren Frederiksen fra Ringkøbing-Skjern Kommune.

Konstruktionerne består af simple træstolper og er udført på stedet af lokale håndværkere. Selv om nye og gamle materialer er forskellige, opfattes bygningerne som en samlet enhed med en underspillet kontrast mellem det eksisterende og det tilføjede.

Ingeniør
Ingeniørgruppen Vestjylland ApS

Hovedentreprenør
Hansen & Larsen A/S

"Man kan faktisk fra afstand blive i tvivl om, hvad der er nyt, og hvad der er gammelt."

"Man kan faktisk fra afstand blive i tvivl om, hvad der er nyt, og hvad der er gammelt. På den måde har vi både bevaret historien og tilføjet et nyt lag. Med de nye tiltag falder pumpestationerne naturligt ind i området, og deres form i landskabet er styrket," fortæller arkitekt Sebastian Skovsted.

Sebastian Skovsted, arkitekt

Bygherre
Ringkøbing-Skjern Kommune
(støttet af Realдания m.f.)

Ildsjæle hyldes

Han er idémanden bag den nye brug af bygningerne og skaffede fondsmidler til projektet.

Realiseret
2015

RENOVER prisens nomineringsudvalg uddeler Specialprisen, og i 2016 bliver den givet som anerkendelse af den store indsats for at åbne pumpestationerne.

Sammenhold sejrer

"Landmændene har stillet pumpestationerne til rådighed. Kommunen sørger for driften, hvor voksnes udviklingshæmmede holder øje med bygningerne. Der er et stærkt socialt aspekt i projektet, og alle er vindere – også de ca. 100.000 besøgende, vi har om året," fortæller Søren Frederiksen.

Beliggenhed
Pumpestation Nord:
Langkærvej 11, 6900 Skjern.
Pumpestation Syd-Øst:
Bøelvej, 6880 Tarm.
Pumpestation Øst:
Vardevej, 6900 Skjern

"Hvert år er der indstillet gode projekter til RENOVER prisen, som falder uden for de kriterier, vi bedømmer efter. Derfor etablerede vi Specialprisen, som igen i år hædrer lokalt initiativ. Da pumperne mistede en del af deres betydning, valgte pumpe-lavene at åbne de stadigt fungerende pumpe-stationer for offentligheden. Den fine gestus er med et vågent blik for stedets potentialer udnyttet af egnens ildsjæle med Søren Frederiksen som den store rorgænger," fortæller Gøsta Knudsen, der er formand for nomineringsudvalget.

Det samlede team bag projektet har ydet en så fornem indsats, at nomineringsudvalget ikke er i tvivl om, at de skal modtage Specialprisen 2016.

"En tonstung sten af granit ved Pumpestation Nord fortæller med patos om det historiske projekt med indvinding af landbrugsjorden med teksten "Ved sammenhold blev vundet frugtbar jord". Vi har valgt at præmiere et nyt sammenhold af ildsjælene bag de tre pumpestationer, der er blevet til inviterende landskabelige fixpunkter," siger Gøsta Knudsen.

Areal
501 - 5.000 m²

Stor værdi med få midler

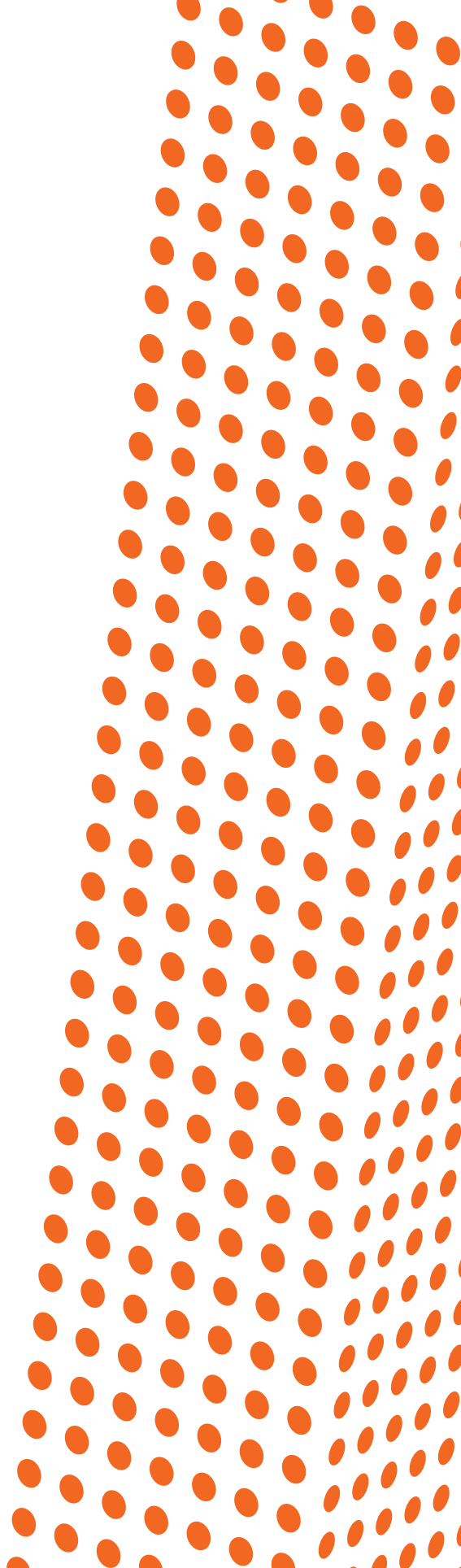
Projektets arkitekter har fået meget ud af lidt med enkle materialer og en djærv tilgang.

"Pumpestationerne er meget pragmatiske og har en særlig råhed i de eksisterende materialer beton

SIDSTE ÅRS VINDER

HERNING BIBLIOTEK: PRISEN ER ET KÆMPE SKULDERKLAP

Med et ønske om at skabe et kulturcentrum for byens borgere, valgte Herning Kommune at renovere og omdanne en gammel betonbygning til hipt storbybibliotek. Og det lykkedes. I dag, et år efter at Herning Bibliotek løb af sted med RENOVER prisen 2015, vækker prisen stadig stolthed i hele lokalsamfundet, fortæller bibliotekschef Pernille Schaltz.

Hvilken forskel har det gjort for jer at vinde RENOVER prisen?

For det første har det været et kæmpe skulderklap. Vi synes selv, at processen omkring renoweringen af den gamle betonbygning til moderne bibliotek var usædvanlig god. Alle parter, der var involveret i projektet, gjorde sig umage og arbejdede tæt sammen på tværs, hvilket betød, at huset blev helt, som det var tænkt fra start. Og det, at nogle andre også kunne se det og endda har villet hædre os for projekts vellykkethed, var helt fantastisk for os.

For det andet har prisen medført en stor interesse for biblioteket – fra mange forskellige sider. Vi har slet ikke tal på, hvor mange rundvisninger vi har foretaget for både fagfolk og lokalbefolkning.

Og desuden har prisen givet anledning til en enorm stolthed. Ikke kun for de mennesker, som har været involveret, men for hele byen.

Har prisen givet jer blod på tanden til at foretage yderligere eller lignende renoweringer?

Der skal etableres en helt ny bydel i Herning, der hvor byens sygehus ligger i dag. Og der ved jeg, at arkitekterne ser det som en mulighed at renovere nogle af de gamle bygninger, der ligger der i dag – fremfor kun at bygge nye. Så der er ikke nogen tvivl om, at RENOVER prisen har været med til at bekræfte, at det godt kan lade sig gøre at renovere, og at man kan opnå nogle markante og unikke udtryk, når man gør det.

Til sidste års prisfest fik I nogle penge at fejre for. Hvad har I brugt pengene på?

Vi holdt en kæmpe stor fest for at fejre alle involverede parter og medarbejderne på biblioteket. Det var en fest, der passede helt til bygningens New Yorker-stemning: Vi serverede street food, drinks, øller og spillede livemusik. Og så fik gæsterne også press-on-tatoveringer med RENOVER prisens logo.

Især var det vigtigt for os, at festen var for håndværkerne, fordi de virkelig fortjente et ordentligt skulderklap. De arbejdede på rekordtid for at få bygningen færdig, hvilket betød, at hele renoweringen blev klaret på ét år.

"Vi har slet ikke tal på, hvor mange rundvisninger vi har foretaget for både fagfolk og lokalbefolkning."

Pernille Schaltz, bibliotekschef

Hvorfor mener du, at det er vigtigt at sætte fokus på gode renoweringsprojekter? Fx ved at indstille til RENOVER prisen?

Jeg synes, at det er vigtigt, at man viser, at det faktisk er muligt at genbruge noget af den eksisterende bygningsmasse, der står i Danmark, og at man ikke altid skal bygge nyt for at få et godt resultat. Nogle gange er det faktisk muligt at få et federe resultat, når man renoverer.

Der havde gennem lang tid været tanker om at flytte biblioteket ind til bymidten, og man havde nok pr. automatik tænkt, at det skulle være i en ny bygning. Men de ting, som vi gerne ville have med i et nyt bibliotek, kunne faktisk alle rummes i den gamle bygning. Det krævede bare lidt fantasi at se det.

Kolofon

Redaktionsgruppe: Bo Bjerre Hansen, GI, Lennie Clausen, Realdania, Marie Louise Plenborg, Advice og Dorthe Bendtsen, Racconto.

Fotograf: Carsten Ingemann og Melissa Ørnstrup

Fotos af eksisterende forhold:

S. 13: Nøhr & Sigsgaard

S. 19: Vandkunsten

S. 25: C.F. Møller og Himmerland Boligforening

S. 31: Udlånt af Barfoed Group

S. 37: Schmidt Hammer Lassen Architects

S. 43: Eksteriør foto: udlånt af Bascon A/S

Interiør: Lokale- og Anlægsfonden

Grafisk tilrettelæggelse: Mia Falborg

Trykkeri: GP-Tryk A/S

Oplag: 700

ISBN: 978-87-993249-8-9

**MED RENOVER PRISEN
BELØNNER VI DANMARKS
BEDSTE RENOVERING**